

Ágrip af hljóðfræði
Tungutak: Félagsleg málvísindi
3. kafli

Stafsetning vs. málhljóð

- Stafsetning
 - Málpólitísk ákvörðun
 - Ólík stafsetningarkerfi:
 - Orðaskrift
 - Atkvæðaskrift
 - Stafróf
- Íslensk stafsetning
 - Endurspeglar framburð á vissan hátt
 - Styður við tungumálið
 - Viðheldur tengslum við eldra málstig

Kínverskt ritmál

漢 汉
字 字

Japanskt ritmál

子供の時分の事は最う大抵忘れて了つたが、不思議なものだ。覚えてゐる事だと判然と昨日の事のやうに想はれる事もある。中にも是ばかりは一生目の底に染付いて忘れられまいと思ふのは十の時死別れた祖母の面だ。

今でも目を瞑ると直ぐ顯然と目の前に浮ぶ。面長の老人だから無論皺は寄つてゐたが縮つた口元で段鼻でなかく上品な面相だつたが眼が大きな眼で女には強過る程權が有つて古屋の。これが私の家の姓だ——古屋の隠居の眼といつたら随分評判の眼だつたさうだ。成程然ういへば何か氣に入らぬ事が有つて祖母が白眼でデロリと睨むと子供心にも何だか無氣味だつたやうな覺がまだ有る。

義とか云つて何でも作者の細察した思ひも陳かぬ事を聊かも技巧を加へず有の儘にだらくと牛の涎のやうに書くのが流行るさうだ。好い事が流行る。私も矢張り其て行く。

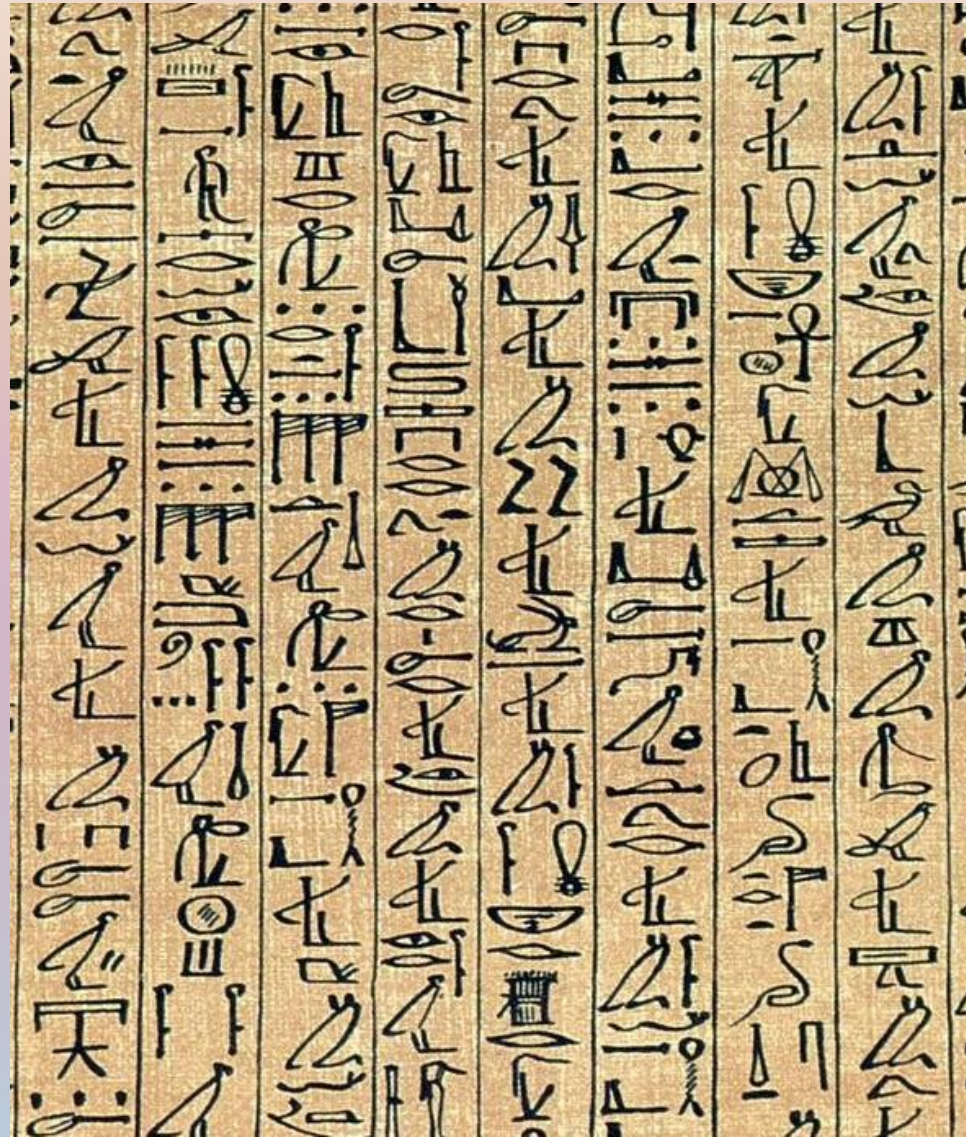
て題は「平凡」、書方は牛の涎。

さあ是からが本文だが此處らて回を改めたが好からうと思ふ。

三

私は地方生れた。戸籍を並べても仕方がないから唯某縣の某市として置く。其處で生れて其處で育つたのだ。

Egypskt ritmál - híróglýfur

Stafsetning vs. málhljóð

- Málhljóð (hljóð)
 - Þau hljóð sem tiltekið tungumál hefur
 - Geta verið breytileg milli mála
 - Íslenska hefur t.d. /p/ en ekki færeyska
 - Ekki alltaf samræmi milli stafsetningar og framburðar
 - Ekkert tákn fyrir [w] í íslensku
 - Ekkert hljóð fyrir /z/ í íslensku
 - Ekkert hljóð fyrir /ð/ í færeysku

Stafsetning vs. málhljóð

- Stafsetningartákn ekki samræmd milli tungumála
 - /æ/ í dönsku er borið fram eins og /e/ í íslensku
 - /a/ í ensku er borið fram eins og /ei/ í íslensku
 - háð setningarlegri stöðu þó og hugsanlega mállýskum
- Framburður getur verið mismunandi milli:
 - Þjóða (sbr. ensku)
 - Landshluta/héraða/borga
 - Einstaklinga

Stafsetning vs. málhljóð

- IPA (International Phonetic Alphabet)
 - Alþjóðlegt hljóðritunarstafróf
 - Nýtist t.d.:
 - Málfræðingum í málfarsrannsóknum
 - Þeim sem læra erlend tungumál
 - Sbr. orðabækur
 - Practice ['praktɪs]
 - Dæmi: [ɛhɔɪ] [sa:ɣa] [saxt] [ce:va] [k^ha:ka]

Hljóð

- Skiptast í:
 - Sérhljóð (segja nafnið sitt sjálf), t.d.
 - a, e, o, au, ó
 - Bera uppi atkvæði far-a, kött-ur
 - Hægt að lýsa með því hvar og hvernig þau myndast í munninum s.s. /í/ [i]: nálægt, frammælt, ókringt
 - Samhljóð (segja ekki nafnið sitt sjálf), t.d.
 - B (bé), k (ká), þ (þorn), r (err), n (enn)
 - Má skipta í flokka eftir myndunarstað og myndunarhætti

Samhljóð

- Lokhljóð – lokað fyrir loftstraum einhver staðar í munnholi: p, b, t, d, k, g
 - Fráblásin (p, t, k) og ófráblásin (b, d, g)
 - Aðblástur kemur fram þar sem ritað er /pp, tt, kk/
- Önghljóð – þrengt að loftstraumi í munnholi (mynduð öng/þrengsli): f/v, þ/ð, s, hj/j, h, g (fer eftir umhverfi)
- Nefhljóð – loftstraumur fer út um nef: m, n
- Hliðarhljóð – loftstraumi hleypt út til hliðanna úr munnholi: l
- Sveifluhljóð: loftið „dansar“ á tungunni: r

Rödduð og órödduð hljóð

- Hljóð geta verið stutt eða löng
 - Lengd er táknuð með [:]
- Hljóð geta verið rödduð eða órödduð
 - Sum eru alltaf rödduð eða órödduð
 - Sérhljóð eru alltaf rödduð
 - Lokhljóð og /s/ eru alltaf órödduð í íslensku
 - Önnur stjórnast af umhverfi
 - Önghljóð: sa**g**a – sa**g**t
 - Nefhljóð: **n**ettur – h**n**eta, he**n**da – he**n**ti
 - Hliðarhljóð: ha**l**da – hé**l**t
 - Sveifluhljóð: ha**r**ður - ha**r**pa

Verkefni

- Hljóð: Fyrir hvaða hljóð standa rauðlituðu stafirnir?
Flokkaðu þau ef hægt er.

kembdi, skips, lögun, keppti, herptur, hefndi, horfði,
sleppti, skenkja, löngun, punktur, punktur

- Röddun: Hvaða rauðlituðu hljóð eru rödduð og hver órödduð?

Hjarta, horfa, kvæntra, helgra, úlpa, dunkur, mjólk,
vandað, vanta, löngun, horfa, hjól, kambur, kembt